

iskustva i novini od svetot**ЗАЧЕСТЕНОСТ ВО УПОТРЕБАТА НА
ЕКСПОНЕНТСКИТЕ АТРИБУТИ ВО
ЈАЗИКОТ НА ГЛУВИТЕ И НАГЛУВИТЕ ДЕЦА***Милошевиќ СВЕТЛАНА*

Србија

Rezime

Во трудот се изложени резултатите од истражувањето за употребата на атрибутите во јазичното изразување кај глувите и наглувите деца од основните училишта. Целта на истражувањето беше да се утврди проблемот кој го имаат глувите и наглувите деца во врска со секундарните реченички конституенти и нивните експоненти. Истражувањето е извршено во писмениот јазичен израз. Примерокот го сочинуваа ученици од училишта за деца со оштетен слух и ученици од редовните основни училишта. Добиените резултати се изложени табеларно.

Глувите и наглувите деца имаат дефицит во изразувањето на секундарните реченички конституенти-атрибутите. Овие испитаници најчесто користат само еден збор, потоа ја користат синтагмата, а зависната клауза е ретко во употреба.

Клучни зборови: секундарни реченички конституенти, експонентски атрибути, глуви и наглуви деца.

world experience and current events**THE FREQUENCY OF USE OF ATTRIBUTIVE
EXPONENTS IN THE LANGUAGE OF
COMPLETELY AND PARTIALLY DEAF
CHILDREN***Miloshevich SVETLANA*

Serbia

Abstract

This study shows the results of a research done on the use of attributives in the linguistic expression of completely and partially deaf primary-school children. The aim of the research was to establish the difficulties that completely and partially deaf children have with the secondary syntactic constituents and their exponents. The research was done on the written linguistic expression. The sample consisted of the children from schools for the children with impaired hearing and the children from mainstream primary schools. The obtained results have been presented in tables.

Completely and partially deaf children show some deficiencies in expressing secondary syntactic constituents-attributives. These examinees usually use only one word, then they use a phrase, while a subordinate clause is very rarely used.

Key words: secondary syntactic constituents, attributive exponents, completely and partially deaf children.

Adresa za separatite:

Милошевиќ СВЕТЛАНА

Кочино село бб

35220 Рибаре, Јагодина

Србија

svetimir35ja@ptt.ju

Address requests for reprint to:

Miloshevich SVETLANA

Kochino selo bb

35220 Ribare, Jagodina

Serbia

svetimir35ja@ptt.ju

Вовед

Проблем на истражувањето

Проблемот на нашето истражување, кој се изнесува на ова место, е дел од поширокото истражување на синтаксичкиот развој на глувите и наглувите деца со посебно внимание насочено кон способноста за изразување на секундарните реченички конституенти.

Во овој труд како проблем се изнесува употребата на атрибутите, односно анализа на употребата на експонентите на оваа именичка определба во синтаксичкиот систем кај глувите и наглувите деца. Оваа појава е анализирана на возраст на која би требало децата со типичен развој да се приближуваат кон јазичната компетенција на возрасните изворни говорници. Поради неможност за спонтано усвојување на јазикот во спрега со звукот и значењето, глувите и наглувите деца воспоставуваат јазична компетенција преку други патишта. Тие други патишта често не можат во целост да ги компензираат патиштата на типичниот јазичен развој, па затоа дефицитите се очекувани на сите нивоа на јазичката структура. Во оваа прилика ние го истражуваме изразувањето на експонентските атрибути во писмениот јазичен израз кај глувите и наглувите деца од постара основноучилишна возраст преку споредување на тоа изразување во писмениот говор кај децата од иста возраст со типичен јазичен развој.

Покрај главните реченички конституенти, во реченицата се јавуваат и зависни конституенти т.е. различни дополнувања и определби со кои се дава можност за дополнителна информација во врска со реализација на ситуацијата означена во реченицата. За полесно да се разбере смислата на пораката која е изречена во реченицата, реченичките конституенти обично се распоредуваат така да содржината на реченицата се искажува постепено, а конституентите кои по смисла потесно се поврзани да се појавуваат еден по друг.

Атрибутот е именска определба со која се искажува особина или својство на поимот кој е именуван со зборот, кој, пак, е поврзан со дадениот атрибут.

Introduction

The Subject of the Study

The subject of the research work presented here is a part of a larger research project dealing with the syntactic development of completely and partially deaf children, with special attention paid to the study of their ability to express secondary syntactic constituents.

The subject of this study is the use of attributives, that is the analysis of the use of nominal modifier exponents in the syntactic system of completely and partially deaf children. This was analyzed at the age when the children with typical development should approach the linguistic competences of adult native speakers. Since completely and partially deaf children are unable to acquire the language spontaneously through the concord of sound and meaning, they acquire linguistic competences in other ways. Those other ways frequently fail to fully compensate for the ways of typical language development, so deficiencies are to be expected at all levels of language structure. In this study we did the research on the use of attributive exponents in the written linguistic expression of completely and partially deaf children in the upper-primary school and we compared it with the use of the same elements in the written linguistic expression of their peers with typical language development.

Besides main syntactic constituents, a sentence also includes some subordinate or secondary constituents, that is, various complements and modifiers which give additional information regarding the realisation of the situation expressed by the sentence. In order to get the message expressed by a sentence more easily, syntactic constituents are usually put in such an order that the content of the sentence is revealed gradually and the constituents which are closely related in meaning stand together.

The attributive is a noun modifier which shows a feature or a characteristic of the concept named by the word that the attributive stands with.

Во функција на атрибут може да се јави секој збор (именка, замена, придавка, број), но најчесто таа функција ја вршат придавките, придавските синтагми, придавските замени и редните броеви.

Заедничко за сите тие единици е припишување на нивната содржина кон именичкиот поим означен со главниот збор, при што тоа припишување формално се одбележува со конгруенција (сложување) по род, број или падеж. Како атрибути може да се употребат и именките или именските синтагми во некој зависен падеж или со предлог или без предлог (предлошко-падежни конструкции). Според своето значење и употребната вредност ваквите атрибути може да се групираат во падежни атрибути со придавско, реакциско или прилошко значење. (Поповиќ, Станојчиќ, 1997).

Експоненти на именските определби т.е. атрибути се: збор, падежна конструкција, синтагма и зависна клауза. Најчесто во јазичното функционирање како елементарен експонент се јавува зборот. Падежната конструкција во целост се конституира околу третата година кај децата со типичен јазичен развој. Синтагмата исто така е експонент на атрибутот и во неа, покрај главните зборови постојат еден или повеќе зависни конституенти. Најсложен експонент на атрибутот е зависната клауза. Зависната клауза со својата конституентска функција може поцелосно да ја актуелизира пораката отколку зборот или синтагмата. Атрибутот во јазичното изразување кај возрастните говорници често се изразува преку односната зависна клауза која има придавска функција (Кашиќ, 2002).

Цел на истражувањето

Општата цел на нашето истражување беше да ја утврдиме дистрибуцијата на експонентските атрибути во јазичниот израз на глувите и наглувите деца. Поставени се и посебни цели:

- Со споредување да се утврдат типовите на експонентските атрибути кои се јавуваат кај глувите и наглувите деца и кај децата со типичен јазичен развој;

Any nominal can have attributive function (a noun, a pronoun, an adjective, a numeral), but the words and phrases which have that function most frequently are adjectives, adjectival phrases, adjectival pronouns and ordinal numbers.

What all these elements have in common is that their content is attributed to the nominal notion expressed by the head word. That attribution is formally marked by congruence (agreement) in gender, number and case. Nouns and noun phrases in a dependent case, whether with or without a preposition (prepositional-case constructions), can also be used as attributives. According to their meaning and use value, such attributives can be divided into following groups: case attributives with adjectival, verbal and adverbial meaning (Popovich, Stanojchich, 1997).

The exponents of the nominal modifier-attributive are: a word, a case construction, a phrase and a subordinate clause. A word appears most frequently as a basic exponent in language functioning. Children with typical language development form a case construction completely at about the age of three. A phrase is also an attributive exponent; besides the head word, it contains one or more subordinate constituents. The most complex attributive constituent is a subordinate clause. A subordinate clause can, through its constituent function, actualize the message more fully than a word or a phrase. The attributive in the linguistic expression of adult speakers is frequently expressed by a subordinate clause which has an adjectival function (Kashich, 2002).

The goal of the study

The general goal of our research was to determine the distribution of attributive exponents in the linguistic expression of completely and partially deaf children. However, some specific goals were set as well:

- to determine by comparison the types of attributive exponents used by completely and partially deaf children and the ones used by the children with typical language development;

- Со споредување да се утврдат типовите на експонентските атрибути кои не се јавуваат (или ретко се јавуваат) кај глувите и наглувите деца, а се јавуваат кај децата со типичен јазичен развој;
- Врз основа на двете претходни посебни цели да се утврдат тешкотиите во проширувањето на јазичната компетенција кај глувите и наглувите деца и нивото на нивниот забавен синтактичен развој.
- to determine by comparison the types of attributive exponents not used (or rarely used) by completely and partially deaf children, but used by the children with typical language development;
- on the basis of the previous two specific goals to determine the difficulties arising in the process of improving the linguistic competences of completely and partially deaf children, as well as the level of their slower syntactic development.

Материјали и методи

Истражувањето е извршено во писмен јазичен израз и тоа во наративен стил. Примерокот беше составен од ученици со оштетен слух од специјалните училишта во Србија, на училишна возраст од V до VIII одделение. Вкупниот број на ученици со оштетен слух е 190 (108 глуви и 82 наглуви ученици). Контролната група ја сочинуваа ученици од редовното основно училиште „17 Октомври“ од Јагодина. Вкупниот број ученици во контролната група беше 114 (училишна возраст од V до VIII одделение).

Интелектуалниот статус на испитаниците од експерименталната група беше во границата на нормалата за слушно оштетени деца. Според оштетувањето на слухот сите се рапоредени во четири групи според класификацијата на Светската здравствена организација.

Интелектуалниот статус на испитаниците од контролната група беше во границата на нормалата за училишни деца со типичен развој.

Со помош на квантитативна и квалитативна анализа се дојде до резултатите на истражувањето добиени кај двете групи испитаници.

Резултати од истражувањето и дискусија

Во анализата на податоците се употребени следниве статистички мерки и постапки:

- Фреквенција и проценти
- Аритметичка средина и стандардна девијација
- Значајност на разликите меѓу аритметичките средини (т-тест) за зависни и независни примероци

Materials and methods

The research was done on the written linguistic expression, a narration. The sample consisted of the children with impaired hearing from special schools in Serbia, ranging from the 5th to the 8th year. The total number of the children with impaired hearing was 190 (108 completely deaf and 82 partially deaf students). The control group consisted of the children from a mainstream primary school, "17. oktobar" Primary School in Jagodina. The total number of children in the control group was 114 (ranging from the 5th to the 8th year).

The intellectual level of the examinees from the experimental group was within the normal range for the children with impaired hearing. All the students were classified into four groups according to the level of their impairment and in concordance with the classification of the World Health Organization.

The intellectual level of the examinees from the control group was within the normal range for the schoolchildren with typical development.

The results of the research were obtained in both groups of examinees by both qualitative and quantitative analyses.

The results of the research and discussion

Analyzing the data we used the following statistical analysis tools and procedures:

- frequency and percentage
- arithmetic mean and standard deviation
- a statistically significant difference between the arithmetic means (t-test) of dependent and independent samples.

Резултатите се изложени табеларно за две под-групи внатре во експерименталната група и една контролна група.

The results have been presented in tables for the two subgroups within the experimental group and for one control group.

Табела 1. Резултати од дистрибуцијата на експонентските атрибути кај глувите деца

Table 1. The results of the attributive exponents' distribution in completely deaf children

атрибут: (attributive)	Не користат (don't use)	Опсег (range)	AC (AM)	СД (SD)
1) конгруентен збор (congruent word)	18.5% (20)	1 – 28	5.66	5.83
2) конгруе. синтагма (congruent phrase)	90.7% (98)	1 – 6	0.21	0.81
т-тест и значајност (t-test and statistical significance)	ac 1 : ac 2 $\rightarrow$ t (t) = 10.10 [ниво (level) 0.01]			
3) конгруентни вкупно (congruent total)	18.5% (20)	1 – 32	5.87	6.16
4) некон. ппк збор (non-congr. pcc word)	54.6% (59)	1 – 12	1.44	4.17
5) некон. синтагма (non-congr. phrase)	94.4%(102)	1 – 6	0.06	0.23
т-тест и значајност (t-test and statistical significance)	ac 4 : ac 5 $\rightarrow$ t = 5.90 [ниво (level) 0.01]			
6) неконгруен. вкупно (non-congr. total)	53.7% (58)	1 – 12	1.49	2.49
7) зависна клауза (subordinate clause)	99.1% (107)	1	0.01	0.10
т-тест и значајност (t-test and statistical significance)	ac 3 : ac 6 $\rightarrow$ t (t) = 7.67 [ниво (level) 0.01] ac 3 : ac 7 $\rightarrow$ t (t) = 9.93 [ниво (level) 0.01] ac 6 : ac 7 $\rightarrow$ t (t) = 6.17 [ниво (level) 0.01]			

Во табелата 1 се изложени резултатите од зачестеноста на употребата на експонентските атрибути во писмениот израз кај глувите деца на возраст од 11 до 15 години, кои јасно ни ја покажуваат најголемата зачестеност на зборовите како елементарен експонентски атрибут. Вкупно 88 испитаници го користеле овој експонент во опсег од 1 до 28 употребени зборови. Нешто помал број на глуви испитаници (49) како експонентски атрибут го употребиле неконгруентниот збор или предлошко-падежната конструкција во опсег од 1 до 12. На ниво на конгруентни и неконгруентни зборови, глувите го следат текот на употребата на атрибутот кај децата со типичен јазичен развој, но на значајно помлада возраст.

Table 1 shows the results of the frequency of attributive exponents' use in the written expression of completely deaf children with the age range from 11 to 15. These results clearly show that a word, as a basic attributive exponent, is most frequently used. A total of 88 examinees used this exponent, ranging from 1 to 28 used words. A slightly fewer deaf examinees (49) used a non-congruent word or a prepositional-case construction as an attributive exponent, ranging from 1 to 12. As far as congruent and non-congruent words are concerned, the deaf follow the same line of the use of attributive as much younger children with typical language development.

Кога е во прашање употребата на синтагмата, од резултатите гледаме процентуално значајно помала зачестеност на овој експонентски атрибут, значи вкупно 9.3% (10 испитаници) од глувите деца ја употребиле конгруентната синтагма во опсег од 1 до 6 синтагми, додека неконгруентната синтагма ја употребиле вкупно 5.6% (6 испитаници). Сепак, глувите деца ја употребиле синтагмата што значи дека кај мал број глуви испитаници синтагмата е во употреба, но малиот број на употребени синтагми укажува на значајно пониско ниво на синтаксичко функционирање кај глувите деца. Зависната клауза како експонентски атрибут била употребена само кај еден од вкупно 108 глуви испитаници, што укажува на изразито забавен синтаксички развој.

Имајќи ги предвид сите употребени експонентски атрибути може да се заклучи дека глувите деца ги користат, а според дистрибуцијата заклучуваме дека се забележува постапност во воспоставувањето на елементите на синтаксичкиот систем исто како и кај испитаниците со типичен развој, но на значајно помлада возраст.

When it comes to phrases, we can observe that this attributive exponent is used much less frequently. Only 9.3% of the deaf children (10 examinees) used a congruent phrase ranging from 1 to 6 phrases, while a non-congruent phrase was used by only 5.6% (6 examinees). However, the deaf children used phrases, which means that a few deaf examinees use them, but few used phrases imply a considerably lower level of syntactic functioning of deaf children. A subordinate clause as an attributive exponent was used by only one out of 108 deaf examinees, which implies extremely slow syntactic development.

Bearing in mind all the used attributive exponents we can make a conclusion that deaf children use them, while on the basis of their distribution we can conclude that there is a gradation in establishing the elements of syntactic system which corresponds to the same process in much younger examinees with typical development.

Табела 2. Резултати од дистрибуцијата на експонентските атрибути кај **наглувите деца**

Table 2. The results of attributive exponents' distribution in **partially deaf children**

атрибут: (attributive)	не користат (don't use)	опсег (range)	AC (AM)	СД (SD)
1) конгруентен збор (congruent word)	11.0% (9)	1 – 24	5.68	4.98
2) конгруе. синтагма (congruent phrase)	84.1% (69)	1 – 5	0.30	0.86
т-тест и значајност (t-test and statistical significance)	ac 1 : ac 2 → $t = 10.15$ [ниво (level) 0.01]			
3) конгруентни вкупно (congruent total)	11.0% (9)	1 – 24	5.99	5.30
4) некон. ппк збор (non-congr. pcc word)	65.9% (54)	1 – 9	1.01	1.87
5) некон. синтагма (non-congr. phrase)	92.7% (76)	1 – 4	0.13	0.56
т-тест и значајност (t-test and statistical significance)	ac 4 : ac 5 → $t = 4.23$ [ниво (level) 0.01]			
6) неконгруен. вкупно (non-congr. total)	64.6% (53)	1 – 9	1.15	2.02
7) зависна клауза (subordinate clause)	93.9% (77)	1 – 5	0.12	0.62
т-тест и значајност (t-test and statistical significance)	ac 3 : ac 6 → $t(t) = 8.41$ [ниво (level) 0.01] ac 3 : ac 7 → $t(t) = 9.98$ [ниво (level) 0.01] ac 6 : ac 7 → $t(t) = 4.57$ [ниво (level) 0.01]			

Во табелата 2 се изложени резултатите од употребата на експонентските атрибути кај наглувите деца. Наглувите испитаници во нешто поголем процент го употребувале елементарниот експонент зборот (89%) во опсег на зачестеност од 1 до 24 употребени зборови. Со споредување на зачестеноста при употребата на неконгруентните зборови (падежни конструкции) воочено е дека наглувите ученици ја употребиле оваа конструкција во 34,1% од случаите во опсег од 1 до 9, а глувите ученици во 45,4% од случаите во опсег од 1 до 12 употребени неконгруентни зборови.

Синтагмата ја употребиле 15,9% и 7,3% во опсег од 1 до 5 употребени синтагми, што е нешто подобро во однос на глувите испитаници.

Зависната клауза ја употребиле 6,1% (5) наглуви ученици, а 93,9% (77) не го користеле овој експонент во своите искази. Опсегот на употреба е од 1 до 5 употребени зависни клаузи. Овој резултат сепак покажува дека и овој тип на експонентски атрибут е во поретка употреба кај наглувите деца.

Овие резултати покажуваат дека и наглувите деца покажуваат дефицит во синтаксичкиот развој. Кај глувите и наглувите деца се покажува постапност во воспоставувањето на елементите на синтаксичкиот систем.

Табела 3. Споредување на зачестеноста во употребата на експонентските атрибути кај децата со оштетен слух и кај децата со типичен јазички развој

атрибут: (Attributive)	оштетен слух (190)		редовна популација (114)		т-тест и значајност
	АС	СД	АС	СД	
кон. збор (cong. word)	5.67	5.47	8.68	6.28	т (t) = 4.40 [ниво (level) 0.01]
кон. синтаг. (cong. phrase)	0.25	0.83	3.23	2.93	т (t) = 13.16 [ниво (level) 0.01]
кон. вкупно (cong. Total)	5.92	5.79	11.91	8.23	т (t) = 7.43 [ниво (level) 0.01]
нек.ппк збор (non-c. pcc word)	1.25	2.22	2.10	1.75	т (t) = 3.46 [ниво (level) 0.01]
нек. синтаг. (non-c. phrase)	0.09	0.41	0.66	0.92	т (t) = 7.40 [ниво (level) 0.01]
нек. вкупно (non-c. total)	1.34	2.30	2.75	2.10	т (t) = 5.35 [ниво (level) 0.01]
зависна клауза (subord. clause)	0.06	0.41	2.36	2.90	т (t) = 10.78 [ниво (level) 0.01]

Table 2 shows the results of the attributive exponents' use in partially deaf children. The percentage of these examinees who used a word as a basic exponent is slightly greater (89%), with the frequency range from 1 to 24 used words. Comparing the frequency of use of non-congruent words (case constructions) we observed that the partially deaf used it in 34.1% of cases ranging from 1 to 9 used words, while the deaf ones used it in 45.4% of cases ranging from 1 to 12 non-congruent words used.

A phrase was used (by 15.9% and 7.3%) within the range of 1 to 5 used phrases, which is a slightly better achievement than in the case of completely deaf examinees.

A subordinate clause was used by 6.1% (5) of partially deaf students, while 93.9% (77) didn't use this exponent in their expressions. The use ranged from 1 to 5 used subordinate clauses. However, this result shows that this type of attributive exponent is used only sporadically by partially deaf children.

Taking into consideration the level of the language development partially deaf children showed, these results show that these children also show some deficiencies in syntactic functioning. Both completely and partially deaf children show gradation in establishing the elements of syntactic system.

Table 3. Comparison of the frequency of attributive exponents' use between the children with impaired hearing and the children with typical language development

Во табелата 3 се прикажани резултатите од споредбата на зачестеноста во употребата на експонентските атрибути кај експерименталната и контролната група. Воочливо е дека и двете популации ги употребуваат сите четири типови на експонентски атрибути во писмениот јазичен израз. Констатирана е статистичка значајност во корист на контролната група при употребата на сите видови експонентски атрибути.

Заклучок

Врз основа на изнесените квантитативни резултати од истражувањето можат да се изведат одредени заклучоци за воспоставување на елементите на синтаксичката структура кај глумите и наглувите деца опфатени со специјално образование на возраст од 11 до 15 години:

- Популацијата на глуви и наглуви испитаници ги изразува сите типови на експоненти од истражуваната синтаксичка функција (атрибут): збор, падежна конструкција, синтагма и зависна клауза.
- Кај глумите и наглувите испитаници е воочен забавен тек на воспоставување на употребата на посложените експоненти-синтагми и зависни клаузи.
- Врз основа на анализираната употреба на експонентски атрибути, која покажува идентичен тек на развојот како и кај популацијата со типичен говорен развој, може да се заклучи дека со соодветен начин на работа може да се премостат воочените дефицити кај лицата со оштетен слух.

L i t e r a t u r a / References

1. Димић ДН. *Специфичности у писању слушно оштетене деце*, Дефектолошки факултет, Београд, 1996
2. Кашић З, Димић ДН. *Језичка компетенција глуве и наглуве деце у остваривању зависне клаузе*, Београдска дефектолошка школа, ДДЈУ и Дефектолошки факултет, Београд, 1, 1999. стр. 10
3. Кашић З, Димић ДН. *Типови аграматизма у зависној клаузи код Глуве и наглуве деце*, Београдска дефектолошка школа, ДДЈУ и Дефектолошки факултет, 2, 1999. 2-3, стр. 5-14
4. Кашић З. *Аграматична продукција и семантичка „збрка“ у језику деце раног школског узраста*, Истраживања у дефектологији, број 1, Дефектолошки факултет, Београд, 2002, стр. 113-130.
5. Кашић З, Борота В. *Неграматичност и аграматизам у активној синтаксичком развоју*, Српски језик, број 8/1-2, година VIII, Београд 2003, стр. 439-455
6. Кристал Д. *Кембричка енциклопедија језика*, Нолит, Београд, 1996
7. Станојчић Ж, Поповић Љ. *Грамматика српског језика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997
8. Чомски Ноам *Синтаксичке структуре*, издање Књижевне заједнице, Нови Сад, 1984
9. Чомски Ноам *Грамматика и ум*, Нолит, Београд, 1972
10. Џудит Грин *Мишљење и језик*, Београд, 1974

Table 3 shows the results of comparison of frequency of different attributive exponents' use between the experimental and control group. It is evident that both groups use all four types of attributive exponents in their written expression. We determined a statistically significant difference in the use of attributive exponents between the examinees in the experimental group and the ones in the control group, to the advantage of the examinees in the control group for all types of attributive exponents.

Conclusion

On the basis of the shown quantitative research results we can make some conclusions concerning the establishment of the elements of syntactic structure in completely and partially deaf children subjected to special education and ranging from 11 to 15 years of age.

- Completely and partially deaf examinees use all types of exponents of the researched syntactic function (attributive): a word, a case construction, a phrase and a subordinate clause.
- Completely and partially deaf examinees show slow development in establishing the use of more complex exponents-a phrase and a subordinate clause.
- On the basis of the analyzed use of attributive exponents, which shows the same line of development as the one in the population with typical language development, we can make a conclusion that we could overcome the observed deficiencies if we worked in the right way with the population with impaired hearing.